

УДК 7.012:001.89

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ РИСУНКА ТА ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ В З'В'ЯЗКУ З ПЕРЕХОДОМ НА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНУ СИСТЕМУ НАВЧАННЯ

А.Ф. ПАВЛЕНКО

Київський національний університет технологій і дизайну

У статті аналізуються методи викладання дисципліни «Рисунок» з огляду на вимоги Болонської декларації. Обґрунтована дискусійність ряду її положень і запропоновані шляхи подальших пошуків розв'язання виявлених проблем. Позитивним висновком визнана наявність особливого досвіду в викладанні художньо-практичних дисциплін, який став основою для впровадження кредитно-модульної системи

Курс «Рисунка» є базовою дисципліною у підготовці дизайнера костюма. Інтегруючись з такими предметами як живопис, кольорознавство, пластична анатомія, він стає основою для створення ескізних проєктів, при цьому ще виконує виховну функцію. Це надає йому особливу роль у створенні спеціаліста дизайнера, котрий здатний буде виконувати свої проєкти на високому художньому рівні, професійно грамотно і з повним розумінням сучасних вимог.

Досконале володіння рисункам дає можливість спеціалісту вільно і якісно передавати свої творчі задуми в ескізних проєктах.

Метою вивчення даної дисципліни є:

- розвинути у студентів культуру здорового естетичного сприйняття предметів та явищ навколишньої дійсності;
- навчити зображувати предмети у взаємозв'язку з простором, оточуючим середовищем, освітленням;
- навчити правильно передавати форми, пропорції, характерні особливості моделі;
- розвинути зорову пам'ять, навчити студентів передавати форми засобами рисунка з уяви;
- навчити вправно користуватися засобами графічної виразності та різними техніками;
- навчити передавати фактури засобами графіки.

Об'єкти та методи дослідження

Методика вивчення рисунка у вищих учбових закладах неодноразово досліджувалась і вдосконалювалась. Нею займались Я.М.Кузнецов, Т.Б.Смирнов, Ф.М.Пармон, Т.П.Кондратенко [1], А.О.Авсіян [2], Н.Н.Ростовцев [3], М.Ц.Рабінович, А.Є.Терентьев та багато інших науковців і педагогів, котрі зробили суттєвий внесок в розвиток цього питання. Так в учбовому виданні Ф.М.Пармона, Т.П.Кондратенко «Рисунок и графика костюма» досить детально подано вивчення рисунка як основи ескізного проєкта. Проаналізована вся еволюція від начерків до проєктної графіки. А.М.Кузнецов, Т.Б.Смирнов, Н.Н.Ростовцев, М.Ц.Рабінович дають цінні поради, як потрібно вивчати рисунок. Заслугує на особливу увагу учбовий посібник О.А. Авсіяна «Натура и рисование по представлению». Незважаючи на те, що автор пише для художників станковистів, його методи є актуальними і для дизайнерів костюма.

Методика вивчення рисунка досить відпрацьована, нею користуються педагоги та студенти, розроблено чимало програм, які мало чим різняться між собою. Тепер цей досвід потребує адаптації до

нових вимог в зв'язку з переходом на кредитно-модульну систему, котра надає чимало часу на самостійну роботу студента.

Постановка завдання

Метою статті є дослідження методики вивчення рисунка не взагалі, а конкретно дизайнерами костюма, для котрих він стане фундаментом для створення ескізних проектів, робота над котрими суттєво відрізняється від творчого процесу художників різних видів образотворчого мистецтва. Тут велике значення має самостійна робота студента, розвиток зорової пам'яті та робота з уяви.

Дане дослідження ставить за мету критично оцінити деякі положення Болонської угоди відносно того, чи сприяють вони вивченню рисунка. Дистанційне навчання та робота за індивідуальним графіком викликають багато зауважень як організаційного плану, так і з огляду на методику викладання. Лишається не до кінця визначеним і метод контролю знань студента, який необхідно поєднати зі специфікою художньо-практичних дисциплін.

Ці питання стали предметом дослідження в даній статті.

Результати та їх обговорення

Комп'ютеризація сучасного суспільства, новітні технології внесли корективи в різні сфери людської діяльності, але не зачепили традиції класичного викладання таких дисциплін, як рисунок та живопис. Це зумовлено тим, що технологія виконання рисунка та живопису практично лишається незмінною. Незмінним лишався і головний об'єкт зображення – людина. Мода, естетичні смаки підвладні часу, кожен народ має свій ідеал краси людського тіла та його пропорцій, класично ж вивірені пропорції лишаються сталими віками. Це дає змогу вивести певні закономірності співвідношень частин людського тіла, і робити рисунки, спираючись не тільки на візуальні спостереження, а й керуючись науковими знаннями будови людського тіла. Зараз пластична анатомія людини виділена окремим предметом, розроблена методика її вивчення, що робить її міцною науковою основою у вивченні і створенні рисунка.

В роботі над ескізними проектами в дизайнера костюма виникає ряд творчих завдань, пов'язаних з хорошим знанням рисунка. Практично вільне володіння ним дає змогу точніше втілювати свій задум, зробити його привабливим, переконливим, передати всі тонкощі гри уяви, створити цікаві образи. Вчать рисунка, використовуючи натуру, але, виконуючи ескізні проекти, дизайнери костюма, працюють з уяви, без натури, і цього слід навчитись.

Втілювати свої задуми на папері починають з пластичного мотиву, котрий склався в голові. Коли говорять, що бачать якийсь образ, якусь модель, то це значить, що її уявляють на основі вже бачених і вивчених форм, котрі стають базою твору.

В художників тісно поєднані два принципи рисування – з натури і з уяви. Останній принцип має глибоке коріння. Ним користувалися художники ще сивої давнини, про що свідчать наскальні рисунки. Красиві зрозумілі форми, характерні пози, відібраність деталей, рух. Все це можна знайти в древніх митців. При цьому нема жодних сумнівів, що рисунки робилися з уяви. Про це говорять їх динамічні пози, відсутність передачі просторовості. Натомість, спостерігається максимальний відбір деталей, загострення характеру, руху. Все свідчить про гостроту спостережливості людини, котра робила ці рисунки. Тут можна говорити про треновану зорову пам'ять, котра стала базою для даних рисунків. При проходженні дизайнером хорошої школи рисунка в проектній графіці робота з натури стає зайвою.

Розкутість роботи, виконаної з уяви, є особливо привабливою. Рисунок з уяви і зорова пам'ять тісно пов'язані між собою. Роботи з пам'яті можна виконувати на основі вивчення рисунка з натури. Такий метод вимагає від учня не просто пасивного перерисовування об'єкта, а більш вдумливого вивчення його конструкції, форм, складових частин. Досконало вивчаючи все це, учень мусить запам'ятовувати досліджене ним. Виконаний з натури рисунок слід повторити, використовуючи власну пам'ять. Не треба пригадувати свою роботу, поновлюючи її, слід використати живе враження від натури, інакше таке навчання буде безплідним і не принесе бажаного результату. Студент повинен запам'ятовувати не свій рисунок, а об'єкт зі всіма його характерними ознаками та побудовою в просторі.

Роботу над розвитком зорової пам'яті можна вибудувати так:

1. Рисувальнику надається можливість спостерігати, вивчати модель протягом трьох-п'яти хвилин.
2. Студент уже без візуального контакту з моделлю повинен відтворити побачене, максимально зафіксоване в пам'яті. Сюди входить: характер моделі, пропорції, пластика, просторово-об'ємне відтворення форм. На це можна відвести приблизно 20 хвилин. При необхідності кількість часу можна збільшити.
3. Знов ставиться модель і студент може вивчати її протягом двох хвилин.
4. Рисувальник повертається до своєї роботи, завершуючи її з пам'яті без натури.
5. Закінчену роботу студент має змогу порівняти з моделлю і переконатися в точності своєї зорової пам'яті.

Такий рисунок є дуже активним, він вимагає максимальної зосередженості, аналізу побаченого, розумової напруги, а не пасивного перемальовування, копіювання натури.

Тренуючи зорову пам'ять, дуже корисно виконувати рисунки об'єктів, котрі спостерігались задовго до виконання роботи. Так можна видобувати з пам'яті образи людей, котрих колись бачили випадково, або спостерігали в електричці, на прогулянці, пляжі і т. д. Заняття це цікаве і корисне. Єдиним недоліком є відсутність можливості перевірки схожості з натурою.

Програма по рисунку, побудована за кредитно-модульною системою, досить багато часу відводить на самостійну роботу. Такі завдання сприяють засвоєнню та поглибленню знань без втручання викладача, він оцінює вже виконану роботу. Такі завдання підібрані так, що ідуть паралельно з аналогічними аудиторними завданнями, сприяючи їх засвоєнню. Так, коли в класі рисують зліпок античної голови, то самостійно виконуються начерки голови людини, або і більш тривалі рисунки. Можна робити автопортрет в різних поворотах. Ставляться завдання зробити рисунки деталей обличчя – ніс, очі, губи, що сприяє більш глибокому вивченню їх форми та передачі засобом графіки.

Досить добре поєднуються класні і самостійні завдання при вивченні фігури людини. Тут домашніми завданнями є численні начерки постаті людини в різних позах, рухах та поворотах. Моделями для виконання робіт можуть бути члени сім'ї, колеги по гуртожитку, випадкові люди, скажемо, десь на відпочинку або за роботою. Межі творчої лабораторії розширюються, нею перестають бути аудиторія або робоча кімната. Це дає широкі можливості побачити масу різних поз, вивчити механіку рухів, характерних особливостей різних типів людей, набратися свіжих вражень. Начеркам надається виняткове значення у вихованні дизайнера костюма. Життя дає несподівані рухи, пози, ритми. Модельерам особливо варто підкреслювати пластичність людини, загострювати рух. Студент стає

розкріпачений в своїй роботі, вільно вибираючи зображувальні засоби. В начерках бажано особливо підкреслювати характерні риси природи. Тут допустима свідомо зміна пропорцій, певна гіперболізація форм, перебільшення руху, а то й просто шаржування.

Введення європейських норм в навчальний процес на основі Болонської декларації ставить перед нашою освітою низку вимог. Освіта в галузі різних видів мистецтва передбачає наявність предметів зі своєю специфікою викладання. Далі пропонується розглянути декілька актуальних питань цієї проблеми.

Кафедра рисунка та живопису КНУТД і раніше ділила вивчення рисунка на певні блоки, в котрі входили завдання як класні, так і самостійні. В середині семестру виставлялась контрольна оцінка за виконані завдання. Оцінка за семестр була середньою арифметичною від сукупності оцінок робіт, виконаних за півріччя і виставлених на перегляд, котрий і був фактично екзаменом. Таким чином кредитно-модульна система для даної дисципліни не є нововведенням. Оцінювання робіт проходить прозоро, кожен студент може порівняти свої оцінки з оцінками і роботами своїх колег. Протягом півріччя виставляються оцінки за змістовні модулі. Так студент ще до остаточної оцінки вже розуміє, на скільки балів може розраховувати.

Тепер пропонується розглянути можливості дистанційного навчання. Воно впроваджується і діє вже в багатьох учбових закладах. Нові форми комунікації, комп'ютеризація суспільства тут відкривають широке поле діяльності. Та повернемося до нашого предмета розмови. Вивчення рисунка може бути ефективним лише на стаціонарі. Це передбачає живе спілкування викладача, учня, природи. Вивчати об'єкт зображення з метою його передачі засобами рисунка найкраще, перебуваючи у візуальному контакті з природою. Це обумовлено нашим зоровим сприйняттям. Жоден комп'ютер або книга не спроможні замінити цього. Викладач в цей час спостерігає за веденням роботи. Дас поради по її виконанню, при необхідності з олівцем в руці показує, як можна вирішити ту чи іншу проблему. Таким чином, дистанційна форма вивчення рисунка не є прийнятною, в крайньому разі, вона малоефективна і носить швидше формальні ознаки навчання.

Навчання за індивідуальним графіком є цілком не придатним для вивчення рисунка. Постановки в аудиторії є обов'язковими і виконуються всією групою студентів протягом певного часу, відведеного програмою. Таким чином, пропущене заняття призводить до негативних наслідків. Рисування в класі поруч з іншими колегами має свій особливий позитивний характер. Студенти бачать не тільки свою роботу, а й рисунки одногрупників. Таким чином, вони вчать один в одного, виховуються на порівнянні робіт. Бачачи тільки свою роботу можна втратити об'єктивність її оцінки.

Інший момент, що унеможливує навчання за індивідуальним графіком – це робота з демонстрантом пластичних поз – природою. Яким чином побудувати такий графік? Як бути з роботою викладача?

Особливим питанням у вивченні рисунка є контроль знань студента. На початку статті вже говорилося, як оцінюються роботи, виконані за семестр. Ця система оцінки випробувана протягом багатьох років, нею користуються інші учбові заклади. Остання робота в півріччі є екзаменаційною. Середня сума балів за модулі повинна бути екзаменаційною оцінкою за семестр. Це є об'єктивним результатом роботи студента. Та учневі надається право на екзамен за його бажанням. Тут і виникає певна проблема.

Час, котрий надається на екзамен, не враховує специфіку предмета. Є дисципліни, котрі потребують усної відповіді на поставлене запитання і можна одержувати оцінку своїх знань. Та як бути з рисунком, котрий потребує великих затрат часу? Приміром, в четвертому семестрі вивчається рисунок фігури людини. Таке завдання, виходячи з програми, виконується два сеанси або вісім годин. На екзамен надається значно менше часу. За такий термін виконати рисунок фігури нереально. Спростувати завдання нема жодних можливостей. Не замінити ж рисунок фігури людини рисунком котроїсь з її деталей: голови, руки, ноги. Така заміна зовсім неповноцінна.

Слід подумати і про організацію такого екзамену. Для проведення двох сеансів по чотири години кожен потрібно два дні. Це потребує збільшення часу на екзамен, а забезпечення натурою вимагає додаткових коштів.

Висновки

Навчаючи і виховуючи дизайнера костюма потрібно враховувати специфіку його діяльності. Ескізні проекти є основою для подальшої роботи по виготовленню одягу, над котрим будуть працювати конструктор, технолог, економіст, соціолог та інші. Тому вся програма по вивченню рисунка для даної спеціальності повинна бути спрямована саме на неї по своїй суті. Це відрізняє її від програм по рисунку для спеціальностей, де готують художників станкового, книжного, монументального або декоративного мистецтва.

Вивчення рисунка направлене виключно на фігуру людини, при цьому портретна схожість, індивідуальні риси, натуралістичність відходять на другий план, їх замінюють типовість та максимальна відібраність. Контроль за навчанням майбутніх спеціалістів є достатньо прозорим і дієвим, він, як вже зазначалося, має свої традиції, варто тільки остаточно впорядкувати організаційні моменти з екзаменами. Середні оцінки за модулі слід виставляти як екзаменаційні. Не варто робити додатково екзамен. Цей захід носить штучний характер, врешті, рисунок – це не той предмет, котрий можна вивчити за пару днів.

Підводячи підсумок, можна констатувати:

- кожна спеціальність вимагає врахування її специфіки при вивченні того чи іншого предмета, котрий є для неї базовим. Це дає змогу експериментувати з програмами, шукаючи оптимальний варіант, котрий буде кращий ля навчання та виховання майбутнього спеціаліста;
- ряд положень Болонської угоди не є придатним ля вивчення такого предмета як рисунок;
- немає універсального метода контролю знань для всіх дисциплін. Стосовно кожного предмета повинна бути створена особлива система, котра не буде суперечити загальноприйнятій концепції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пармон Ф.М., Кондратенко Т.П. Рисунок и графика костюма. – М.: Легпромбыт, 1987.
2. Авсян О.А. Натура и рисование по представлению. – М.: Изобразительное искусство, 1985
3. Ростовцев Н.Н. Академический рисунок. - М.: Просвещение, 1973.
4. Королев В.А. Учебный рисунок. – М.:Изобразительное искусство, 1981
5. Мороз І. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. – К.:Освітня Україна, 2005.

Надійшла 08.07.2010